

Nyqvist, Anette. 2015. Den författande forskarens röst, i *Skrivande om skrivande*, red. B. Borgström, J. Helin, M. Norbäck och E. Raviola. Lund: Studentlitteratur.

Kapitel 5

Den författande forskarens röst

Anette Nyqvist

Det finns en Facebook-grupp som heter: ”My voice changes when I see cute.” Här lägger folk upp bilder på gulliga, ulliga små djur under devisen: ”Ever had those moments when u see something or someone so adorable that your vocal chords just go insane?” Tanken är att vi, vid åsynen av de bedårande djurbilderna, ofrivilligt och per automatik kommer att höja röstläget några oktaver och jollrande pipa: ”Åhh, vad söööt!” och ”Guuuud, så guuuullig!” Det är precis likadant, fast tvärtom, med forskarens författarröst. Motsvarande sajt skulle heta: ”Min röst ändras när jag ska skriva om min forskning” och visa hur forskare går från att engagerat och nyfiket, målade och passionerat berätta om sin forskning till att skriva om den med en högtravande och vederhäftig, snustorr och skittrist författarröst.

Med det här kapitlet vill jag ifrågasätta automatiken i röstförändringen, föreslå variation och uppmana (eller kanske utmana?) författande forskare att söka *sin* röst att kommunicera vetenskaplig text med.

Den skrivna rösten

Röst i text handlar om både innehåll och form – om vad som sägs och hur. Form i sin tur handlar dels om textens struktur och uppbyggnad, dels om dess tilltal, ton och rytm. När det gäller den författande forskarens skrivna röst är det kanske främst här, i tilltalet, tonen och rytmen – bland synonymer och syntax – som den egna stämman kan utforskas.

Vetenskaplig text, vare sig det gäller rapporter, artiklar, antologier eller monografier, är en särskild litterär genre: en specifik kategori text som skiljer sig markant från andra typer av texter. Vetenskaplig text som genre förändras över tid, och inom genren ryms en rad olika inriktningar där de mest uppenbara kan kopplas till skillnader mellan olika akademiska discipliners traditioner och epistemologiska variationer. Gemensamt för vetenskaplig text är att dess definierande legitimitet ligger i att den har blivit publicerad, vilket i sin tur betyder att den har gått igenom processer av granskning och prövning – av omarbetning och genomskrivning och förbättring, av korrekturläsning och språkgranskning – innan den till slut har godkänts för tryckning, vilket förseglar och etablerar texten, och dess innehåll, som legitim vetenskap.

Vetenskaplig text som genre kännetecknas av saklighet, precision och noggrannhet och av att ha stöpts i en viss formaliserad struktur av systematiserad ordning. Problemformuleringar och hypoteser, redogörelser för metodik och empiriinsamling, forskningsöversikter och teoretiska ramverk, analysavsnitt och resultatredogörelser samt konsekvent tillämpade referenssystem och notapparater är allt tillsammans bärande balkar i den vetenskapliga textens konstruktion. Men det finns ingenting som säger att den måste vara svår, torr och tråkig. Kanske påverkar genrens strikta struktur och fasta formalia i kombination med vetenskaplighetens tyngd och allvar den författande forskarens inspiration och *esprit*. Jag har på annat håll liknat det vetenskapliga textbruket vid ett obekvämt och illasittande klädesplagg som skaver och kliar och stör – när det inte stöder och bär upp, förstås (Nyqvist, 2016). Hur som helst är det just den vetenskapliga textens struktur och formalia som beskrivs och betonas i litteratur med skrivtips för akademiker – här finns allt från bästsäljande böcker i ständigt nya utgåvor till små tilltufsade häften som endast kan beställas från universitetsbibliotekens magasin. Dessa råd och anvisningar når sällan bortom den tämligen uppenbara och lättupptäckta strukturen för vetenskaplig text, och ledord som ”noggrannhet”, ”välstrukturerat”, ”välorganiserat mönster” och ”öppen resultatredovisning” upprepas och nöts

in. Här får man veta att vetenskapliga texter ska präglas av tydlighet, koncentration och stringens, att bara det viktigaste ska skrivas ut, men att detta å andra sidan ska vara tillräckligt för att läsaren inte själv ska behöva tolka eller gissa sig till vad författaren menar. Här får man också veta att den vetenskapliga texten ska övertyga med argument och bevis och att det med all önskvärd tydlighet ska framgå vad man har gjort, hur man har tänkt och vad man kommit fram till. Ibland kan det i dessa råd och anvisningar för den författande forskaren, efter digra genomgångar av struktur och formalia, också stå någon mening som: ”Inom ramen för det finns det utrymme att ge texten personlig prägel.” Punkt.

Den som väl har lärt sig att skriva lär sig att skriva bättre genom att skriva mer. Ett av de absolut vanligaste skrivtipsen alla kategorier är (och detta skrivs det tjocka handböcker för): ”Skriv. Skriv. Skriv.” Eller varianten: ”Skriv. Skriv om. Och skriv om igen.” Emellanåt påpekas också att skrivandet måste varvas med läsning för att skrivandet ska bli bättre; då lyder tipset: ”Skriv. Läs. Skriv. Läs.” Det är naturligtvis helt riktigt. Övning ger färdighet och skribenten blir bättre genom att skriva egen text och läsa annans. Det är inte bara så att ordförrådet berikas och språkkänslan förfinas, utan blicken för textens konstruktion *och* ton och rytm skärps. Kort sagt – och för att fortsätta med vokala i stället för visuella metaforer – övas skribentens författarröst och prövas med hjälp av en medveten lyhördhet, enträgna röstövningar och ett nyfiket härmande av andras dialekter, tonfall och satsmelodier. ”Alla vi som skriver vetenskapligt är traditionsbärare”, skriver Marika Sanne i *Skrivråd för statsvetare* (2000). Hon fortsätter med uppmaningen: ”Fundera över vad som är karaktäristiskt hos en vetenskaplig stil och varför” (a.a. s. 40). Detta eftersom en större medvetenhet om den skrivna texten är en möjlig väg till förändring av den.

Vetenskapens språk

Hur är då vetenskapens språk? Hur låter den akademiska rösten? Carl von Linné skrev att vetenskapsmannens uppgift är ”att med torra ord afmåla groft en naken sanning” (citerad i Asplund 2002 s. 92). Johan Asplund,

sociolog och professor i socialpsykologi, hyllar i sin bok *Avhandlingens språkdräkt* (2002) Linné som stilist:

Han var en medveten och självmedveten skribent – snabb, förförisk och drastisk, ofta högstämmd men trivial när det passade, alltid inriktad på att fångsla. Även i sina mest systematiska stunder var han stilist. (s. 92)

Jag läser Linnés förklarande mening som ett exempel på ett drastiskt och fångslande stilistiskt grepp som väcker nyfikenhet och eftertanke hos mig som läsare. Att ”med torra ord afmåla” – en tankeväckande oxymoron som tycks fånga vetenskapens språk på ett generellt plan. Det finns en spännande motsättning i det torra och målande som fångar utmaningen med empiriska studiers beskrivningar och tolkande analyser. Vetenskaplig text ska, enligt en uppräknig i den vid många universitet och högskolor flitigt använda läroboken *Att skriva bra uppsats* (Rienecker & Stray Jørgensen 2006): argumentera men inte agitera, begrunda och beskriva men inte berätta, kritisera och resonera men inte recensera, undersöka men inte uppleva (Rienecker & Stray Jørgensen 2006 s. 21). Men torra ord behöver inte nödvändigtvis vara trista, bara inte värdeladdade. Och ett målande språk är inte nödvändigtvis synonymt med ett pratigt ”blomsterspråk” utan kan, tvärtom, skapas med utvalda och exakt avvägda ord som står för precis det författaren menar. Ett rikt och väl utnyttjat ordförråd är grunden för den författande forskare som söker sin skrivna röst. Och så ska orden användas också. Och det både korrekt och kreativt. Vetenskaplig text ska självfallet vara språkligt korrekt vad gäller syntax, stavning och interpunktion, men efter det finns inga hinder för kreativitet och skrivlust.

Vetenskapens röst låter ofta tung och trasslig, med många passiva verbformer och få subjekt. Rösten rabblar långa och snåriga meningar med inskjutna bisatser. Den föreläser med en svårgenomtränglig satsbyggnad och allmänt krångligt språk. Vetenskapens röst övertygar inte enbart med fakta, bevis och argumentation utan även med tyngd, svårbegriplighet och upprepande metatext. Men det behöver inte vara så. Den författande forskaren som söker efter *sin* röst beskriver, argumenterar, visar och leder i bevis med en lätthet och säkerhet, och detta utan att ge avkall på

självständighet, tydlighet, precision, trovärdighet. Medan den som per automatik hänfaller till ett kanslispråk uppbyggt med tysk ordföljd och späckat med nominaler kan sägas vara osjälvständig och osäker. Och den senares röst är *inte* mer vetenskaplig än den tidigares. Det är dock fortfarande så att: ”Ett klart språk i en akademisk text är en dygd snarare än ett krav” (Rienecker & Stray Jørgensen 2006 s. 366). Men, krav eller ej, att konkretisera och förklara, att ge exempel och sätta i sammanhang och, inte minst, att bryta upp långa meningar skapar utrymme för utforskandet av en egen akademisk röst.

Text som relation

Kalla det melodramatiskt, men att skriva text som är ämnad att läsas är att inleda en relation. Utöver ”skriv, skriv, skriv” är det i särklass vanligaste rådet till skribenter att skriva till en tänkt läsare – att föreställa sig mottagaren av texten och rikta orden, rösten till just denne, att med sin text bjuda upp till läsning och skapa en relation. Skribenten skriver för att bli läst, och den som i skrivandet glömmer läsaren riskerar att bli som bäst missförstådd och som värst oläst. Asplund (2002 s. 30) beskriver skrivandets relationella karaktär fint:

Emellanåt händer det att skribenten glömmer sin läsare och skriver på ett asocialt eller egocentriskt vis. Texten blir då inkrökt och förlorar sin karaktär av tilltal och dialog. Den blir då oskön och svårforcerad. Skribenten behöver sin läsare.

Smarta, svåra, intressanta och viktiga men uppblåsta och till synes medvetet tillkrånglade texter kan ses om en sorts självtillfredsställelse, som, helt utan tanke på läsaren, på sin höjd uppfyller skribentens egna krav, men där läsaren har glömts bort.

Förstapersonsperspektivet – den uttalat subjektiva författarrösten representerat av ett uttalat ”jag” – tycks i vetenskaplig text vara, om inte tabubelagt så åtminstone inte att rekommendera. Som om den författande forskarens röst därmed blir mer saklig och neutral, till och med objektiv och

vetenskaplig, om skribenten låtsas som om hon eller han inte fanns. Det finns fortfarande föreställningar om att forskaren gör bäst i att försöka dölja sig själv genom att använda passiva, helst sammansatta verb och undvika jag-form. Jag säger: Kliv fram och stå för texten, för vet du vad? Du syns ändå där bakom det passiva och undvikande. Skrid fram och skriv ut. Ta plats och stå för såväl forskning som formuleringar. Att som författande forskare ha en personlig – fortfarande saklig och precis – röst gör den inte mindre vetenskaplig utan ingjuter i stället förtroende och tillit. Ett självständigt och ärligt författarjag, som står för vem hon eller han är och noggrant berättar vad hon eller han har gjort och vad detta i sin tur innebär, är att lita på.

En av skillnaderna mellan vetenskaplig och skönlitterär text är, enligt antropologen och författaren Kirin Narayan (1999), att den författande forskaren hålls ansvarig för sanningshalten och sakligheten i textens innehåll, medan den skönlitterära författaren ofta, bokstavligen, friskriver sig från alla eventuella liknelser med verkligheten.

Röster ur etnografin

En särskilt litterär vetenskaplig genre är den antropologiska monografin. Antropologiska vetenskapliga texter angränsar kanske mer än någon annan disciplin till andra skriftformer. Det var just grundutbildningens litteraturlistor som lockade mig att som verksam journalist och publicerad författare börja läsa socialantropologi, och en stor del av grundutbildningen ägnade jag åt att försöka förstå vari skillnaden mellan det gedigna undersökande journalistiska reportaget och antropologins etnografi låg. Eller, för den delen, mellan den antropologiska monografin och en välskriven facklitterär bok eller en verklighetsbaserad roman. Antropologins texter lämnar inte bara plats för den författande forskarens egna röst utan snarare kräver eller åtminstone uppmanar att den hörs i texten och därmed tar ansvar för dess innehåll.

Se, tänka, skriva

Med etnografi menar man inte bara en rad kvalitativa forskningsmetoder, utan det innebär flera olika men sammanlänkade saker och praktiker samtidigt. Etnografi förklaras som, minst, tre olika aktiviteter: som just en forskningsmetod, någonting forskaren utövar och ett särskilt sätt att se på omvärlden; som ett visst perspektiv och ett sätt att tänka; och som en litterär genre och ett sätt att skriva. Dessa tre etnografins praktiker – se, tänka, skriva – görs ofta samtidigt och är avhängiga varandra på så vis att det etnografiska perspektivet förutsätter etnografen som metod, och det etnografiska skrivandet formas av såväl sättet att se på världen som sättet att förstå och tolka den (Bate 1997; Geertz 1973, 1988). Skrivandet, seendet och tänkandet är tätt sammanlänkade, och etnografen är, och ska vara, närvarande i den etnografiska texten. Att skriva är på många sätt forskarens huvudsyssla som vetenskapsman eller -kvinna i det att det är genom den skrivna, och publicerade, texten som kunskapen blir legitim. Just skrivande, och mer specifikt reflexivitet och representation i text, har sedan länge etablerats som en av antropologins mer framträdande och varaktiga diskussioner. Ett mer uttalat och självmedvetet antropologiskt tänkande kring skrivande tog form och fart under slutet av sextiotalet och början av sjuttiotalet och pågår än i dag.

Clifford Geertz får, med en av alla sina kärnfulla och slagkraftiga formuleringar, sammanfatta kärnan och startpunkten för denna ständigt aktuella debatt inom antropologin med sin retoriska fråga: ”Vad gör etnografen? Han skriver” (Geertz 1973 s. 19). När sedan James Clifford och George Marcus kom med antologin *Writing culture: The poetics and politics of ethnography* (1986) tydliggjorde de diskussionen kring antropologiskt skrivande. Alltsedan dess beskrivs etnografi stundom som en skrivgenre, som en konstform och som ett hantverk inom vars ramar ett experimenterande med form inte bara tillåts utan närmast påbjuds (Clifford & Marcus 1986; Clifford 2012; Geertz 1988; Hannerz 2002, 2004; Marcus 2012). James Clifford menade att etnografi är fiktion (1986 s. 6). Här gäller det att inte förhastat sig utan förstå att Clifford baserar sitt påstående på ordet

fiktions ursprungliga mening, det vill säga latinets *fingere* – som någonting skapat eller format, inte nödvändigtvis påhittat. Fiktion i denna bemärkelse tydliggör att all beskrivning är tolkad, ofullständig och i vardande. Etnografi (liksom alla former av representation) är därmed fiktion, men inte fiktivt. Och, återigen, det författande subjektet, jaget, måste skrivas ut och göras tydligt; den berättande rösten ska höras klart och tydligt för att det som berättas ska vara trovärdigt och pålitligt. För, som James Clifford påpekade redan 1986: ”Even the best ethnographic texts – serious, true fictions – are systems, or economies, of truth. Power and history work through them, in ways their authors cannot fully control” (s. 7).

Redan i de klassiska antropologiska etnografierna var författarens röst tydlig, även om det då inte gavs utrymme för mer uttalade och konkreta länkar mellan författarens litterära stil och den verklighet som texten beskrev. På sin höjd sågs författarens personliga röst som ett stilistiskt grepp och inte som ett viktigt metodologiskt och teoretiskt verktyg (Clifford 1986).

Liknande röster

Gränserna mellan etnografi och andra litterära uttrycksformer är inte alltid markanta, och skillnaderna mellan etnografi, poesi, självbiografi, skönlitteratur och facklitteratur suddas ibland ut (Starn 2012). Och det finns mängder av exempel på antropologer som ägnar sig åt att skriva andra typer av texter än de etnografiska vetenskapliga bidragen (Narayan 2012; Nyqvist, 2016; Wulff, 2016).

Några av de skrivgenrer som ligger allra närmast etnografien är skönlitteraturen, journalistiken och reselitteraturen. Men här finns även betydelsefulla skillnader som gör att de skrivna rösterna går att skilja åt. Kirin Narayan (1999) har beskrivit likheterna och skillnaderna mellan den skönlitterära texten och antropologens etnografi. Hon pekar på att båda dessa genrer bygger på en initierad och detaljrik beskrivning av och om människor, miljöer och händelser. Narayan menar dessutom att etnografien alltid och skönlitteraturen ofta är baserade på författarens egna upplevda

observationer. Den största skillnaden ligger i att etnografen uttalat och uppenbart grundar sig på antropologens egna fältstudier på plats, medan den skönlitterära författaren aldrig behöver visa att det är så utan tvärtom med fördel kan dölja att det skrivna är annat än fantasi och påhitt (Narayan 1999).

Ulf Hannerz, som bland mycket annat har studerat utrikeskorrespondentens yrke och gärning, ser uppenbara likheter mellan journalistik och etnografi inte minst inom ramen för etnografins dubbla betydelse ”av ett sätt att samla material och ett sätt att skriva, att rapportera. Uppenbart har antropologi och journalistik sina likheter här” (Hannerz 2004 s. 10). Hannerz beskriver antropologen som ”ett slags vetenskapens allmänreporter” eller ”åsyna vittne” (a.a. s. 10). Något som också bidrar till likheterna mellan de två yrkena och praktikerna är den stora vikt som de båda yrkeskategorierna lägger vid att ”vara på plats, att själv uppleva” (a.a. s. 20). Några av de mer uppenbara skillnaderna mellan antropologi och journalistik handlar om tid och aktualitet. Där antropologen företrädesvis spenderar förhållandevis lång tid på plats, i fält, och intresserar sig för annat än dagsaktuella frågor, händelser och företeelser, har journalisten bråttom att så snabbt som möjligt nå ut med sin rapportering från platsen. Även den mest undersökande och djupgrävande journalist arbetar med ett annat tidsperspektiv än vad antropologen gör.

Något som etnografen har gemensamt med besläktade och angränsande litterära genrer är den detaljerade beskrivningen från plats och berättarjagets närvaro i texten. För antropologen är det av högsta vikt att övertyga läsaren om att hon eller han faktiskt var på plats och såg, hörde och upplevde det som hon eller han beskriver, tolkar och analyserar. Det handlar om att övertyga, visa, bevisa och argumentera och till syvende och sist att få läsaren att tro på texten. Många antropologer är också mycket bra berättare. Men etnografi är aldrig enbart beskrivande. Antropologer strävar i sina texter efter att göra så mycket som möjligt öppet och tillgängligt för läsaren. Det empiriska materialet, forskningsmetoderna, omständigheterna och situationerna kring forskningen, de egna upplevelserna och de egna

personliga tolkningarna av det upplevda – allt skrivs in i antropologens berättelse.

Den etnografiska rösten

Man brukar tala om en etnografisk blick, men i den här boken passar det bättre att tänka på den etnografiska rösten, det vill säga det som etnografen förmedlar i text efter att ha observerat på plats. Etnografens röst kommer inifrån. Antropologin har från allra första början fäst stor vikt vid att ha ett inifrånperspektiv på det som studeras. Ulf Hannerz har förklarat det som att det handlar om ”hur den studerande gruppens medlemmar ser på saker och ting som ska göras begripligt för en utanförstående läsekrets – man ska ta ’the native’s point of view’” (Hannerz 2004 s. 24). Det var Bronislaw Malinowski (1922) som myntade denna slagfärdiga sammanfattning av det antropologiska perspektivet och etnografens position i fält, någonting som många, däribland Clifford Geertz (1974), senare utvecklade och fördjupade. Att sträva efter att fånga och förstå världen ur de studerades synvinkel handlar inte om att ”bli” som de eller att försöka, som Narayan skriver, ”getting into the heads of people” (Narayan 1999 s. 140) utan snarare om att så noggrant och nära som möjligt undersöka vad de man studerar säger och gör, och hur de ser på världen och skapar mening i sina liv.

Den etnografiska texten handlar sedan om att förmedla dessa insikter och kunskaper så att läsaren, i sin tur, också får inblick i ”the native’s point of view”. Den etnografiska blicken och den etnografiska rösten hänger på så sätt ihop – den ena tar in, den andra förmedlar. Antropologens skrivna röst har i uppdrag att ta läsaren med till de personer, platser och händelser som antropologen har mött, vistats på och varit med om. Det gäller att övertyga läsaren om att man faktiskt var där och såg och upplevde detta. Geertz (1988), återigen, har beskrivit etnografens två olika positioner som att ”vara där” och ”vara här”. *Being there* handlar om att beskriva det i fält upplevda i det han kallar för tät beskrivning, *thick description*, medan *being here* handlar om att genom att lämna fältet och skriva sina texter tillbaka i den akademiska världen och därmed skapa en analytisk distans som möjliggör

en tolkning av det i fält observerade och upplevda. Geertz skriver om vikten av antropologens förmåga att övertyga sina läsare om att verkligen ta honom eller henne på allvar och genom den skrivna texten få läsaren att tro på vad där står (a.a. s. 4–5). Geertz menar att *båda* positionerna – vara där och vara här – är nödvändiga för antropologisk kunskap. Den ena utan den andra räcker inte. Han skriver: ”In itself, Being There is a postcard experience (‘I’ve been to Katmandu – have you?’). It is Being Here, a scholar among scholars, that gets your anthropology read ... published, reviewed, cited, taught” (a.a. s. 130).

Att sätta sig ner och bara börja skriva – foga ord till ord på ettoreflekterat och okritiskt sätt – är ett utmärkt sätt att komma i gång med en text eller arbeta sig igenom en skrivkramp. Men att skriva utan att tänka är lika ohållbart som att skriva egen text utan att ha läst andras. Att fundera över sådant som min egen position som skribent och min relation till läsarna formar texten lika mycket som de texter jag tidigare har läst och den berättelse jag nu vill förmedla. Och allt detta tillsammans är att börja söka efter sin skrivna röst – för just den här texten. För vi har alla har olika röster som vi använder vid olika tillfällen.

Jag inledde den här texten med att använda mig av en illustration av röstförändring kopplad till Facebook. Innan jag går in på mer konkreta tips om hur skrivna röster kan sökas vill jag påminna om en annan, långt äldre situation som har med röstens position att göra. Sveriges Radios så kallade stereotest är från en helt annan tid än Facebook (det är bara kanske sedan år sedan, men teknikens framfart får det att kännas som hundra eller trehundra år sedan). Den läsare som, liksom jag, har varit med ett tag minns den korta men regelbundet återkommande radioutsändning som syftade till att hjälpa lyssnaren att optimera stereofunktionen i sin ljudanläggning. Avbrutet av en musiktruddilutt sa en saklig manlig röst varifrån ljudet i högtalarna skulle komma om anläggningen var korrekt inställd. När mannen sa: ”Min röst ska nu komma från en obestämd plats i rummet”, och hans röst verkligen tycktes vara överallt, hade det perfekta stereoljudet uppnåtts. Jag tänker att det kanske är det man som författande forskare ska söka efter: en

röst som är saklig och precis, mycket noggrann med varifrån den kommer och dessutom med ett faktiskt och uttalat syfte samt direkt riktad till specifika lyssnare.

Söka sin röst

Jag vet inte när jag började skriva, men jag brukar säga att jag inte har lärt mig någonting nytt sedan första klass i grundskolan, då jag lärde mig att läsa och skriva. Under större delen av mitt vuxna liv har jag kunnat betala hyran genom att skriva text. Jag har haft många röster genom åren. En del saknar jag nästan varje dag och längtar efter att få använda igen, andra vill jag helst glömma bort helt, och många har jag med all säkerhet redan helt glömt bort.

Som ung vuxen läsare, och innan jag själv började skriva för pengar, föll jag pladask för de personliga berättande rösterna, de som med gedigen kunskap och starkt engagemang berättade om stora och viktiga händelser i världen. Men de gjorde det på ett eget och personligt sätt, och de lät ofta sina berättelser pendla mellan det lilla, detaljerade och nära – en specifik persons livsöde eller en särskild, noggrant beskriven händelse – och stora och övergripande frågor om sådant som sociala orättvisor eller politiska konflikter. Jag minns att jag som ung journalist fastnade särskilt för Bangs, Barbro Alving, sakliga och speciella röst, som med stort allvar och djup empati beskrev världen. Jag vet också att jag bara några år senare var helt såld på Hunter S. Thompsons betydligt mer flippade och frispråkiga röst som med självdestruktivitet, cynism och en fruktansvärd energi beskrev världen. Jag saknar dem båda och längtar ofta efter att få skriva med en röst sprungen ur såväl sådan empati som den energin. Jag tror inte att just en sådan röst lämpar sig för vetenskapligt skrivande. I så fall efter ett långt och framgångsrikt akademiskt liv med allt på det torra och inget kvar att bevisa. Något som jag varken har tid eller förutsättningar för. Kanske söker jag så småningom efter andra utlopp för de röster som jag saknar – och för dem som jag ännu inte har hittat eller ens sökt efter.

På skrivkurser och i handböcker om skrivande brukar man brukar tala om vikten av att ”hitta” sin röst. Jag menar att det i stället handlar om ett kontinuerligt sökande där den som skriver nyfiket och prövande utforskar olika möjligheter, tonlägen, positioner och rytmer i sitt skrivande. För att använda en annan sliten insikt och allmänt råd: Det är inte målet som är viktigast, det är vägen dit. Det är med utgångspunkt i en medvetenhet om att all text kommunicerar och att text dessutom knyter an och etablerar relationer som alla skribenter kan börja söka efter sin röst, eller snarare sina *röster* eftersom olika texter ämnade för olika läsare kan behöva skrivas med olika röster. Här följer nu några mer konkreta tips om hur man som skribent i allmänhet, och som författande forskare i synnerhet, kan börja söka efter sina skrivna röster.

Skriv enkelt

Ett vanligt råd är att skriva enkelt. Den underförstådda meningen i detta är att den goda skribenten ska undvika att skriva högtravande byråkratiskt och akademiskt. Det är ett utmärkt råd. Det är få texter som vinner på ett snårigt språk och krånglig struktur. Jag kan inte komma på en enda. Men om detta att skriva enkelt är ett viktigt steg i att hitta sin föfattarröst har den författande forskaren en särskild utmaning i att skriva just akademisk text på ett inte alltför akademiskt sätt. Det går att skriva enkelt utan att förenkla, och det går att ha ett personligt tilltal utan att ge avkall på vetenskaplighetens stringens och saklighet. Försök. Sök.

Gör plats

En del använder rekvisita för att hitta rätt röst för en text. Jag är tveksam till att detta är ett bra råd till den författande forskaren. Exempler på hur romanförfattare och manusförfattare använder sig av musik och kläder för att skapa en stämning där föfattarrösten kan ta plats är många. Att en text skriven till tonerna av en viss sonat, en särskild artist eller en specifik genre påverkas av den känsla som musiken framkallade i skribenten är lika

självklart som att en författare som går in i en roll och med hjälp av tidsenliga kläder eller omgivande saker inspireras i skrivandet om en annan plats eller tid. Det handlar om känsla och utrymme och om att skapa bästa möjliga sammanhang för en viss text att bli till. Det behöver inte vara någonting konstlat, som att sätta på sig en särskild hatt eller lyssna på ett visst musikspår. Att göra plats för skrivandet handlar också om att hitta lust att skriva – om att skapa tid och att hitta ro för sin text. Det handlar om så enkla och vardagliga saker som att stänga dörren till arbetsrummet, lägga av luren, stänga av e-posten och logga ut från internet. För min del handlar det också om att ha en stor kopp starkt kaffe inom räckhåll och gärna ett fönster att titta ut genom för att låta tankarna ta höjd ibland.

Använd ord

Ordböcker är skribentens bästa vänner. Min gamla SAOL, inhandlad samma dag som antagningsbeskedet från Journalisthögskolan damp ner genom brevlådan, är en nött och välanvänd favorit i hyllan. Synonymordböckerna, specialordböckerna och de engelska ordböckerna kommer också de nästan dagligen i bruk. Att skriva fram en precis formulering innebär ett provande av olika ord, och då gäller det att ha ett rikt förråd att hämta ur. Orden gör texten och formar rösten. Och orden finns så klart att hitta precis överallt och inte alls endast systematiskt organiserade i särskilda böcker. Andra skribenters texter av alla de slag är förmodligen de absolut bästa ordförråden att låna ur. Här ges oändliga möjligheter att pröva andras röster, härma, känna efter hur det känns. Att leka med andras ord och formuleringar är ett lustfyllt sätt att söka efter sin egen röst.

Skriv och skriv om

Jag har redan tidigare i kapitlet återgett det absolut vanligaste skrivrådet, nämligen att skriva och skriva om ... och skriva om igen. Jag säger det igen här, för det är förmodligen det allra bästa och viktigaste rådet. Texter växer

fram, men de gör det sällan kronologiskt – från början till slut – och sällan vid en och samma skrivstund. Texter behöver arbetas om och igenom.

Jag är varken bakåtsträvare eller nostalgiker, och jag erkänner villigt att jag förmodligen inte skulle stå ut särskilt länge utan datorn och alla dess möjligheter. Men jag är också fullständigt övertygad om att datoriseringen har påverkat skrivandet. Låt mig här få sjunga skrivmaskinens lov. Ljudet: Tangenter som knattrar, valsens rassel och pling. Eftertankens plötsliga tystnad. Och så knattret igen. Rytmen av en text som växer fram på arket är både inspirerande och tillfredsställande. Mekaniken och fysiken: Tangenternas motstånd och den tyngd, det eftertryck med vilket bokstav för bokstav fästs på papper, gör att skrivandet på skrivmaskin är en kroppslig och fysisk aktivitet och inte enbart en cerebral syssla. Men poängen jag vill göra här är att text framskriven på skrivmaskin nödvändigtvis är en väl genomarbetad och omskriven text som har skrivits, lästs, skrivits om, läst igen, skrivits om igen, och igen och en gång till. Tills den känns klar. Inget enkelt klipp-och-klistrande eller flytt av stycken, inga automatiska rättstavnings- eller grammatikprogram som snabbar på och underlättar skrivandet men som också riskerar att slarva till det.

Texter behöver tid och arbete för att bli till, och röster behöver sökas för att hittas. Sök i rytmen, sök med orden.

Lästips

Många etablerade författare har skrivit utmärkta böcker om såväl sitt eget skrivande som skrivande mer generellt. Jag rekommenderar särskilt följande två: Stephen Kings fantastiska bok om skrivande som i svensk översättning heter *Att skriva: En hantverkarens memoarer* (2011), och Bodil Malmstens fina *Så gör jag: Konsten att skriva* (2012). Du kan också lära dig mycket och låta dig inspireras av Stig Hanséns och Clas Thors olika skrivhandböcker; *Att skriva reportage* (1990), *Att resa och skriva* (1992) och *Kvinna, reporter* (1994) är några exempel (i den sistnämnda är jag själv stolt med som exempel). Och gör som jag – gör en cocktail av Bang och

Hunter S. Något av Bangs bästa hittar du i *Bang: Klipp ur nuets historia* (1982), och Hunter S. Thompsons gonzo-reportagebok *Fear and loathing: On the campaign trail '72* (1973) borde göra varje nutida politisk reporter grön av avund och ivrig i fingrarna. De böcker som jag redan har nämnt i texten men skulle vilja lyfta fram ur referenslistan och rekommendera är: James Cliffords och George Marcus *Writing culture* (1986), Clifford Geertz *Works and lives: The anthropologist as author* (1988), Kirin Narayans *Alive in the writing* (2012) och sist men inte minst Helena Wulffs kommande antologi *The anthropologist as writer*.

Referenser

- Asplund, J. (2002), *Avhandlingens språkdräkt*. Göteborg: Korpen.
- Bate, S.P. (1997), Whatever happened to organizational anthropology? A review of the field of organizational ethnography and anthropological studies. *Human Relations*, 50(9), s. 1147–1175.
- Clifford, J. (1986), Introduction: Partial truths. I J. Clifford & G.E. Marcus (red.), *Writing culture: The poetics and politics of ethnography*. Berkeley: University of California Press.
- Clifford, J. (2012), Feeling historical. *Cultural Anthropology*, 27(3), s. 417–426.
- Clifford, J. & Marcus, G.E. (red.) (1986), *Writing culture: The poetics and politics of ethnography*. Berkeley: University of California Press.
- Geertz, C. (1973), *The interpretation of cultures*. New York: Basic Books.
- Geertz, C. (1974), "From the native's point of view": On the nature of anthropological understanding. *Bulletin of the American Academy of Arts and Sciences*, 28(1), s. 26–45.
- Geertz, C. (1988), *Works and lives: The anthropologist as author*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Hannerz, U. (2002), Among the foreign correspondents: Reflections on anthropological styles and audiences. *Ethnos: Journal of Anthropology*, 67(1), s. 57–74.

- Hannerz, U. (red.) (2004), Introduktion: Mellan två skrivarkulturer.
Antropologi/Journalistik: Om sätt att beskriva världen. Lund:
Studentlitteratur.
- Malinowski, B. (1922), *Argonauts of the Western Pacific: An account of native
enterprise and adventures in the archipelagos of Melanesian New Guinea*.
London: Routledge & Kegan Paul.
- Marcus, G.E. (2012), The legacies of *Writing culture* and the near future of
ethnographic form: A sketch. *Cultural Anthropology*, 27(3), s. 427–445.
- Narayan, K. (1999), Ethnography and fiction: Where is the border?
Anthropology and Humanism, 24(2), s. 134–147.
- Narayan, K. (2012), *Alive in the writing: Crafting ethnography in the company
of Chekhov*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Nyqvist, A. (2016), On some nice benefits and one big challenge of the second
file. I H. Wulff (red.), *The anthropologist as writer*. New York: Berghahn
Books.
- Rienecker, L. & Jørgensen, P.S. (2006), *Att skriva en bra uppsats*. Malmö:
Liber.
- Sanne, M. (2000), *Skrivråd för statsvetare*. Lund: Studentlitteratur.
- Starn, O. (2012), Writing culture at 25: Special editor's introduction. *Cultural
Anthropology*, 27(3), s. 411–416.
- Wulff, H. (2016), *The anthropologist as writer*. New York: Berghahn Books.

Register

- antropologisk monografi, 7
- argument, 3, 4, 5
- Asplund, Johan, 4, 5
- bearbetning, 2, 16
- dator, 16
- discipliner, 2, 7
- distans, 11
- etnografi, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13
- facklitteratur, 7, 9
- fakta, 5
- fiktion, 8
- form, 1
- fältmaterial, 9
- förtroende, 6
- Geertz, Clifford, 8, 11, 12
- genre, 2, 7, 8, 9, 10
- Hannerz, Ulf, 9, 11
- journalistik, 9, 10
- kreativitet, 5
- kronologi, 16
- kunskap, 8
- känslor, 15
- legitimitet, 2
- lust, 5, 15
- läsare, 5, 6, 10, 11, 12, 14
- nyfikenhet, 1, 3, 4, 14
- objektivitet, 6
- ord/begrepp, 3, 4, 5, 15
- passion, 1
- poesi, 9
- publicering, 2, 7
- reflektion, 12
- reflexivitet, 8
- representation, 8
- reselitteratur, 9
- rytm, 2, 3, 14, 16
- röst. [Se även kap. 6](#)
- självbiografi, 9
- skrivmaskin, 16
- skönlitteratur, 9
- stil, 4, 9
- struktur, 1, 2, 3
- subjektivitet, 6
- tid, 10, 15
- ton, 2, 3, 14
- tänkande, 7, 12
- tät beskrivning, 11
- övning, 3